

FADRINES

El procés de no casar-se
en la societat tradicional valenciana

Raquel Ferrero i Clara Colomina

GUIA DE LECTURA

Sumari

- 02 **El llibre**
- 02 **Les autores**
- 03 **L'ETNO, la Biblioteca i el Museu de la Paraula**
- 03 **Com llegir *Fadrines* al Club de lectura**
- 05 **Idees per a dinamitzar la sessió**
- 21 **Fadrines, paremiologia i folklore**
- 22 **Les fadrines en la literatura**
- 25 **Les fadrines en la música**
- 26 **Proposta des de L'ETNO**

El llibre

Fadrines. El procés de no casar-se en la societat tradicional valenciana és un assaig divulgatiu publicat en el número 8 de la col·lecció Temes d'etnografia valenciana de L'ETNO basat en una investigació sobre la condició social de les dones fadrines.

Nàixer en l'època de les nostres àvies implicava un futur prefixat: casar-se i tindre fills. Les fadrines no van seguir eixa norma i, consegüentment, sembla que encarnen un trencament amb la pauta social imposada. Així doncs, l'estudi obri el mapa de coneixements sobre les maneres de ser i de viure en la societat tradicional valenciana, i tracta d'enriquir-lo amb trajectòries de persones que han sigut comunament poc considerades. A més, indaga en la vivència de l'estereotip social associat a la fadrinesa i visibilitza altres feminitats no vinculades forçosament al matrimoni, a la criança o a la cura.

Les autores

Raquel Ferrero i Clara Colomina són filles de les comarques centrals valencianes i llicenciades en Antropologia Social i Cultural. Els seus interessos acadèmics han transitat per la lingüística, la sociologia, el feminisme i la museologia. El comissariat d'exposicions i l'afany de generar instruments d'anàlisi de béns patrimonials que incorporen les vides viscudes han bastit la seua trajectòria.

En paral·lel, han impartit cursos i tallers sobre memòria oral, patrimoni immaterial i metodologia qualitativa. A hores d'ara, Raquel Ferrero desplega la seua tasca de recerca en la Unitat d'Investigació en Etnologia i Cultura Tradicional de L'ETNO, a més de ser conservadora del mateix i comissària d'exposicions. Clara Colomina es dedica actualment a la docència.

L'ETNO, la Biblioteca i el Museu de la Paraula

L'ETNO, Museu Valencià d'Etnologia, té com a missió fer memòria, promoure la reflexió i el coneixement i oferir diàleg. *Fadrines* és l'oportunitat de recuperar la veu silenciada de la fadrinesa femenina i la Biblioteca de L'ETNO és conscient que les biblioteques valencianes, a través dels seus clubs de lectura, són l'altaveu més comunitari.

Esta guia de lectura vol facilitar els recursos necessaris als professionals bibliotecaris perquè ens ajuden en la tasca de visibilitzar i llegir de manera diferent, lluny dels estereotips habituals, a les dones fadrines en els clubs de lectura. Busquem l'aliança perfecta per arribar a tots els racons del territori valencià i parlar en veu alta sobre la fadrinesa amb totes les persones lectores.

Fadrines naix com un projecte d'investigació dins de la biblioteca oral que al llarg dels anys ha conformat el Museu de la paraula - Arxiu de la Memòria Oral Valenciana. Des d'ací vos convidem a entrar i conèixer els testimonis dels valencians i de les valencianes que ens han parlat a través de les seues biografies de temes tan diversos com ara la mort, els sistemes d'herència, el naixement, el despoblament, les bandes de música o la fadrinesa.

Com llegir *Fadrines* al Club de lectura

Fadrines no és un llibre de ficció i, segurament, no respon a la tipologia de lectures que solen aparèixer en les programacions dels Clubs de lectura. Amb tot, representa una bona oportunitat per a proposar al grup de lectura ampliar horitzons i explorar altres gèneres i temàtiques menys habituals. Enfrontar-se a un assaig o a un estudi acadèmic pot suposar un repte per a molts/es lectors/es però el caràcter divulgatiu de l'obra de segur que

facilitarà la tasca així com la posada en comú de la lectura que indubtablement propiciarà discursos interessants i enriquidors entre les persones que hi participen.

Conscients, però, de l'esforç que pot suposar preparar esta proposta, vos presentem una sèrie de suggeriments que poden facilitar-vos el treball.

Des del punt de vista acadèmic no entendríem que un estudi de qualsevol matèria no anara acompanyat de la metodologia que s'ha fet servir en la investigació, amb tot, no totes les persones lectores han d'estar familiaritzades amb la terminologia acadèmica, les citacions de fonts o el procés de recerca. El pedagog Daniel Pennac ja va exposar que un dels drets del lector era el de saltar-se pàgines (o fragments o capítols sencers). És per això que la primera recomanació que vos fem és que si decidiu programar este llibre tampoc no és necessari fer una lectura de cap a cap sinó que vos podeu centrar ens els capítols que recullen les experiències vitals de les informants i el seu anàlisi.

Per una altra banda, vos destaquem alguns aspectes de la lectura que poden ser interessants i algunes preguntes o activitats que vos poden servir per a estirar el fil de la conversa i dinamitzar la sessió. Tampoc no és necessari que seguiu fil per randa totes les propostes sinó que podeu usar aquelles que trobeu més interessants i combinar-les amb altres que sorgisquen durant la conversa. Com molt bé sabeu, no hi ha dues sessions de club iguals i, per tant, cada reunió prendrà vies de conversa diferents.

Idees per a dinamitzar la sessió

A continuació, proposem algunes qüestions que vos poden ajudar a generar el debat després de la lectura. Tot i que les presentem seguint els apartats del llibre, la selecció i l'ordre en què les plantegeu al grup dependrà dels interessos i les aportacions de les persones participants, com hem apuntat abans, mai no hi ha dues sessions iguals.

1. Paratextos. La coberta

A partir de la portada del llibre comentem quin és el tema de la lectura, que en sabem i quines altres coses hem llegit que hi estan relacionades.

2. Fadrinesa

«Fadrines eren les dones que (...) no havien tingut temps de casar-se». Esta frase apareix al pròleg de la professora Ana Martínez Pérez. I, dessota vos apuntem la definició de *fadrí/na* segons el diccionari descriptiu i etimològic Alcover Moll.

|| 2. Persona jove, en estat de casar-se; des de l'edat de quinze anys aproximadament fins que es casa (or., occ., val., bal.).

|| 3. (usat sovint adjectivalment) Solter; que no s'ha casat mai (or., occ., val., bal.); cast. soltero. «Tan vell, i encara és fadrí!» «La tieta morirà fadrina». «Aquest estimadet meu | vuit anys de servici té; | emperò, si ve de Déu, | fadrina l'esperaré» (cançó pop. Mall.).

Fadrí garrut: fadrí que ja té més de trenta anys (Eiv.).

Etim.: del llatí *fratrīnus*, derivat dim. de *frater* 'germà'.

→ **Què opineu de les definicions?**

→ **Convideu els participants a definir o REDEFINIR el mot «fadrines» ja siga amb una definició, un sinònim de qualsevol tipus o amb alguna parèmia.**

→ **Fadrina vella, matxutxa o serrera (pàg 35) Coneixeu les que apareixen al llibre, les heu fet servir o les heu escoltades en veu d'altres? Quines altres heu emprat o heu sentit dir?**

→ **Actualment es fa servir molt sovint l'anglicisme *single*. Trobeu que hi ha matisos diferents entre *esteterme* i el mot *fadrina*.**

3. Que la vida no només és casar-se?

Totes les informants que han participat en este estudi antropològic pertanyen a la comarca de l'Alcalatén i l'Alt Maestrat, un espai geogràfic muntanyenc situat a l'interior de la província de Castelló. Este capítol comença amb la frase: «La muntanya i la fadrinesa són dos perifèries». Que n'opines? Per què es parla d'una doble perifèria? És el mateix ser fadrina en el món rural que en una gran urb?

El títol del capítol respon a la resposta que van donar algunes de les informants quan se'ls va preguntar per la fadrinesa. Què opineu de la resposta?

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

4. De normes desviacions o càstigs

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

«El cicle vital de les dones ha estat constituït per tot un seguit de fases successives que no tenien un altre fi que la consecució matrimonial (...) El matrimoni representava la raó principal de la seua existència, l'autèntica mesura del triomf o el fracàs personal de la vida» (Pàg. 26)

Esta afirmació troba suport en la fraseologia que forma part del nostre imaginari: refranys, cançons o frases fetes que identifiquen el matrimoni amb el triomf però, sobretot, la fadrinesa amb el fracàs de la dona. Al llarg de la lectura trobarem diversos exemples: en coneixeu més? s'apliquen d'igual manera a homes que a dones?

Quedar-se per a vestir sants.

Quedar-se per a tia (per a meréixer).

Passar-se-li l'arròs (la saó).

No jugues amb la farina que totes es casaran i tu et quedaràs fadrina.

Als vint, els que vull tinc, als trenta, el que es presenta.

Qui té filles fadrines, es mor ric.

En la casa on hi ha fadrines, no es crien teranyines.

5. La fadrinesa femenina

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

Segons l'estudi «la fadrinesa s'ha emmarcat entre dos representacions que es distribuïxen entre el pol de la marginació i el pol de la llibertat (...) les autores conclouen que les opcions estan altament atomitzades entra la denigració i la idealització».

→ **Plantegeu la següent idea a debat:**

L'estudi ha estat realitzat a partir de dones que van nàixer en la primera meitat dels segle XX i que són filles d'unes condicions històriques, socioeconòmiques i culturals d'una època. Ha canviat la percepció de la fadrinesa en la societat actual? la fadrinesa es percebuda d'igual manera per hòmens i dones? Influeix l'edat en la percepció de la fadrinesa? En cas que la percepció siga diferent, què pot haver provocat este canvi?

5.1 Esta serà per a la vellea

En la casa on hi ha fadrines no es crien teranyines

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

En este apartat es planteja la idea de la dona com a cuidadora dintre del sistema familiar, fet que també es manifesta en altres cultures. En molts casos, la condició d'orfandat, és una característica reiterada tot i que l'estudi apunta que «no prou recurrent perquè pugua establir una relació de causalitat».

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

La condició de fadrinesa les ha convertides en cuidadores o l'obligació d'atendre la família les ha obligat a renunciar al matrimoni? El fet d'haver perdut els progenitors pot haver influït en la condició de fadrina? Òrfena de pare o òrfena de mare, és un factor condicionant? Poden influir també en la fadrinesa les minusvalies o les malalties cròniques? Convidem els participants que exemplifiquen amb casos que de segur coneixen.

→ **Els testimonis de les fadrines. Frases per a comentar:**

La investigació ha partit del testimoni d'un grup de vint-i-tres informants i algunes de les aportacions s'han reproduït en el text. Podeu fer servir alguns dels comentaris extrets del llibre per a comentar-los:

Romina, Matilde, Milieta, Dolores i Consolació són un exemple de la dona que renuncia als desitjos propis a favor del destí que li ha marcat la família. Com apunten les autores «una víctima sacrificial». En dos dels casos, accentuada per la condició d'orfandat.

«No me van voler deixar casar perquè volien que els cuidara. I no m'haig casat per això. Se pensaven que si m'haguera casat, los haguera abandonat... Se'n va anar tot al trasto». (Pàg. 44).

«I jo els cuidava. Els llavava, els adormia i tot. (...) I me vaig carregar de dos, de tres hòmens, de tot lo que feien ells». (Pàg. 47).

«Jo vaig cuidar els meus i avant». (Pàg. 48)

«Jo l'obligació tinc seua i la faré. I la compliré *hasta* que me moriré». (Pàg. 48)

«Estava obligada» (Pàg. 49)

«Si em diuen que m'he de mudar per a anar al ball, jo mudar-me? Amb lo cansada que estic? No vaig». (Pàg. 51)

La malaltia de la mare de Consolació l'obliga d'alguna manera a assumir el paper de la mare.

«a casa feia falta» (Pàg. 53)

«Jo com les altres ja no vaig ser mai» (Pàg. 53)

Algunes dones també han estat sotmeses als dictats patriarcal i a l'autoritat masculina i sofrit un masclisme assumit en què els hòmens de la família tenien poder de decisió sobre els desitjos de les dones. Lourdes es va sentir obligada a renunciar a un pretendent perquè este no tenia el vistiplau del germà.

«Pos no sé manies (...) el meu germà no volia de cap manera. (...) Pos hala, dic, al final vaig decidir jo fer la... Lo que ell volia i ja està». (Pàg. 55)

Lourdes afirma que «vaig decidir» però, realment, qui ha pres la decisió?

«Vaig tindre molt bona vida i després qualsevol s'agarra a la mala vida». (Pàg. 56)

5.2 Ben menjada i ben guardada

Per a ser casada i mal menjar, val més soltera quedar.

Val més vestir sants que despullar borratxos.

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

En el següent capítol s'afirma que el contracte matrimonial tradicionalment ha afavorit els hòmens mentre que per a les dones ha suposat, sovint, renúncies socials i culturals. Davant este panorama, les dones amb un cert estatus, tant econòmic com social, han vist el casament com un fet prescindible. En este apartat passem de la fadrinesa com a obligació del capítol anterior, a la fadrinesa com a luxe o recurs per a eixir de la norma matrimonial.

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- El matrimoni no és rendible si no manté o millora l'estatus social.
- Amor romàntic versus amor pragmàtic.
- En este context, perd la fadrinesa connotacions negatives?
- La fadrinesa relacionada amb l'exercici d'una professió, era una convicció?
- Fadrinesa és el mateix que solitud? Per què germanes o germans fadrins continuen vivint junts?

5.3 Bèstia solta

Fadrineta solta, solta, casada, presó presó.

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

Com hem llegit en l'apartat que ens ocupa, per a moltes dones casar-se significava «acceptar i callar davant les voluntats de marit» si no es produïa la submissió als dictats de l'home, les dones podien ser apallissades sense més explicacions: «a les bèsties se les domestica apallissant-les».

Us proposem la lectura del següent fragment del conte *La plaga de la Ribera* de Jesús Moncada i que el comenteu tot relacionant-lo amb l'apartat de llibre:

«L'Elisenda, la meva dona, senyor director, és una bona xicota. Ara bé, de tant en tant es veu que li agafa la neura i es posa tossuda; aleshores, jo segueixo el consell del meu oncle Dalmau, que es casà tres vegades, sense comptar junteles de patacada entre difunta i difunta, i sabia molt bé com s'havia de menjar la bresca; li estovo una mica la badana —fluixet, fluixet, això sí, perquè no es tracta de fer-li mal sinó de retornar-la— i la cosa s'afina a l'instant. (...) la vaig fer entrar en senda amb quatre catxamones».

Moncada, Jesús; *La plaga de la Ribera* dins d'*El Cafè de la Granota*. Ed.62

Moncada reflecteix en molts dels seus contes la violència que el marit exercia contra la dona, uns costums que en una determinada època estaven socialment acceptats. Com s'apunta al llibre: «Quan un home escanyava la seua esposa, s'entenia que estava exercint els seus drets sobre ella. Ras i curt: *calfar* una dona estava excusat i normalitzat».

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- Les dones amb caràcter fort són percebudes com a perilloses?
- Com afecta esta visió patriarcal del matrimoni a la xacra de la violència masclista?

Sovint s'associa la fadrinesa amb la llibertat. En este apartat les autores afirmen: «ni totes les fadrines són iguals, ni totes les llibertats tenen la mateixa densitat». Comenteu la frase i:

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- Renunciar al matrimoni permetia a les dones fer altres coses o el fet de voler tenir estudis, una vida laboral fora de casa, i projectes personals les obligava a la fadrinesa?
- La independència econòmica que atorgava el treball influeix en la percepció que la societat té de les fadrines o en la tria d'este estat per part d'algunes dones?

→ **Els testimonis de les fadrines. Frases per a comentar**

«No mana ningú de tu. Tu, tu i tu. Una se casa, manen los fills, mana l'home i menys la dona... I tu [fadrina] fas lo que vols. Bèstia solta. Jo feia la meua». (Pàg. 73)

«Perquè mon pare no volia: "Les xiques per a casar-se no cal que ho facen, que estudies". Metcatxis de la mar! Jo tenia unes ganes de per a què...». (Pàg. 81)

5.4 No em venia mai bé

Mare, què és casar-se? Filla, és patir, parir i plorar.

Segons hem llegit, diversos factors influeixen en l'oportunitat de casar-se o el desig de fer-ho. A més, sovint s'associa la fadrinesa amb les por a la sexualitat i al pecat. S'exposen casos relacionats amb la por al matrimoni, la vida de casada, el perill de mort que suposava el part i el sexe, les malalties de la dona.

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

➔ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- De quina manera la ideologia franquista de l'època ha pogut condicionar la sexualitat femenina. Quin paper jugava l'església, els confessors, productes com Elena Francis...
- Sota esta educació patriarcal, com s'entenien els desitjos sexuals femenins? Com podien ser percebudes altres feminitats, orientacions sexuals...?

No obstant això, no sols la por o el desinterés cap als hòmens són el motiu de la renúncia de moltes dones al matrimoni. Sovint, la vocació de llibertat que atorga l'estat de fadrinesa és més valorada que els suposats «avantatges» de la vida conjugal.

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- El matrimoni és percebut com una limitació de llibertats o una renúncia a projectes propis? Esta percepció es manté en l'actualitat?

I, finalment, estan les dones que s'autoexclouen perquè no es consideren qualificades per a la vida matrimonial, la major part de les vegades perquè les malalties o les minusvalies fan que no puguin assumir el paper de cuidadores que estan convençudes que els pertoca.

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- Per què les dones amb malalties cròniques es perceben com una càrrega? Quins element socials provoquen l'autoexclusió del matrimoni de moltes dones? Penseu que estos condicions afecten també els hòmens?

→ **Els testimonis de les fadrines. Frases per a comentar**

«I tindre fills, horrorós. Ui, "jo si haguera de tindre un fill me moriria", deia jo. (...) les relacions sensuais (...) no tenia valor, que me pareixia que era molt difícil. Me pareixia que era difícil i jo no, no sé sofrir». (Pàg. 83)

«Nosaltres fadrines i avant». (Pàg. 88)

«Vull dir jo que n'hi ha persona que no vol casar-se però tira per un altre ram». (Pàg. 93)

«Això no ho haguera pogut fer, que el meu home no m'ho haguera deixat fer». (Pàg. 94)

«El faré un desgraciat». (Pàg. 96)

5.5 Una sagala que no arriba a cap *puesto*

Quedar-se per a vestir sants.

Col·lecció Toni Mestre, L'ETNO

El matrimoni i la maternitat són dos fites que la dona havia d'assolir si volia que la societat la percebera com un ésser ple, com una dona completa, o, senzillament, com una dona. No completar el procés suposava quedar en un estadi a mig camí entre la infantesa i la plenitud. Inclús l'ús que fem del llenguatge ens mostra este dèficit.

→ **Plantegeu les següents idees a debat:**

- Quins matisos diferents hi ha entre les expressions «fer-se fadrina» i «quedar-se fadrina».
- Fadrina amargada versus fadrí despreocupat. Quins adjectius atribuïm a hòmens i dones fadrins? Són els mateixos?
- Quin paper juga el pas del temps? Conceptes com el de «caducitat» afecten de la mateixa manera a hòmens i dones?
- Socialment, associem el mot «solitud» a la fadrinesa?

→ **Els testimonis de les fadrines. Frases per a comentar**

«I encara mos diuen “les xiques” a nosaltres! “les xiques del poble” I jo tinc huitanta-dos anys». (Pàg. 101)

«Jo no me vaig casar i ja no vaig ser mai dona. Ja sempre era una xicuela». (Pàg. 101)

Ser monja significava assolir un estatus en què la dona, malgrat quedar-se fadrina, se la considerava completa.

→ **Plantegeu la següent idea a debat:**

- La religió com a opció de fe.

Fadrines, paremiologia i folklore

Al poble de Serra (Camp de Túria) es cantava una masurca on queda patent la por de la dona a envellir sense haver arribat a l'objectiu vital del matrimoni. Comenteu la lletra de la cançó. Podeu proposar el recull d'altres exemples.

Les xiquetes d'este poble
s'han fet molt de regalar.
I han donat més carabasses
que no en fa un carabassar.

Després de fer el *despreci*
a totes els sol penar
i a l'altar de Sant Antoni
se solen agenollar.

Pare Sant Antoni
Demanem perdó
per tots aquells homes
que he *despreciat* jo.

Ai que *me* faig vella
sense festejar...
Pare Sant Antoni!
Envia'm un home que em pugua casar.

Font: Tio José El Manga (Serra) Arreplegada pel grup de folklore l'Aljama de Bétera (2000)

Les fadrines en la literatura

El tema de la fadrinesa i la figura de les fadrines han estat presents en la literatura independentment de l'època històrica o del lloc geogràfic de la ficció, sovint reproduint els estereotips que habiten en el nostre imaginari.

A continuació vos proposem una sèrie de lectures en què apareix el tema de la fadrinesa ja siga de manera principal o secundària. Si heu llegit estes novel·les, potser, és interessant visitar alguns personatges, situacions o arquetips que hi apareixen i aprofitar la lectura de *Fadrines* per a entendre o analitzar-ne el comportament o les situacions. Però, el procés també pot ser invers si en algun moment decidiu programar-les en el club de lectura.

Les germanes Guindilla de Delibes

A la pàgina 21 del llibre s'afirma que: «massa sovint se les fa caricaturitzades (a les fadrines), ignorant la seua vertadera identitat o tergiversant-la».

Llegiu el capítol V d'*El camino* de Miguel Delibes i comenteu quins estereotips de la fadrinesa es reprodueixen en la descripció de Lola la Guindilla.

* Lectura recomanada:

Delibes; Miguel. *El camino*. Ed. Destino

Akhila, ser fadrina a l'Índia

El vagón de las mujeres és una novel·la de l'escriptora índia Anita Nair en què la protagonista, una dona ja entrada en la quarantena, fadrina i qui degut a la mort del pare s'hagué de convertir en el

pilar de la família, sent l'impuls d'escapar deixant-ho tot enrere. La lectura de *Fadrines*, malgrat la distància cultural i geogràfica, dona claus per entendre en procés al qual s'ha vist avesada Akhila, la protagonista i per què decideix revoltar-s'hi.

* **Lectura recomanada:**

Nair; Anita. *El vagón de las mujeres*. Duomo

Emma o per què no vull casar-me

L'heroïna de la novel·la d'Austen és una jove acomodada que es nega a casar-se mentre que l'ensopiment d'una vida queferosa la impulsa al divertiment de trobar parella a les dones del seu voltant. La lectura de la novel·la pot convidar a parlat quins són els motius que impulsen la jove Emma a mantindre la condició de fadrina.

Podeu intuir que després de molts embolics i malentesos l'amor triomfarà però tot i això, la jove Emma continua trobant un impediment per acceptar casar-se amb el seu pretendent. Intuiu quin? Trobeu una casualitat que Emma siga òrfena de mare?

* **Lectura recomanada:**

Austen; Jane. *Emma*. Adesiara editorial

El «Broken hearts» de Doña Rosita

Doña Rosita és l'arquetip de la fadrinota d'una època. Al llarg de l'obra teatral assistim a l'evolució psicològica de la protagonista que va degradant-se a mesura que comprén i es resigna a una fadrinesa no desitjada provocada per l'abandonament del promés.

Lorca tenia la intenció de criticar el model de vida de moltes dones de l'Espanya de l'època. I les retrata com a dones agres i sofertes que no van saber gaudir de la vida i la malbarataren a l'espera d'un matrimoni que mai arriba. Enfrontar-nos a l'anàlisi d'este personatge o a alguns dels parlaments de l'obra potser molt interessant després de la lectura de *Fadrines*.

* Lectura recomanada:

García Lorca; Federico. *Doña Rosita la soltera*. Espasa

«La Dorotea, una bèstia solta»

En l'apartat *Bèstia solta*, hem pogut constatar com les agressions i la violència exercida sobres les dones era una pràctica socialment normalitzada i acceptada. Moncada ho visibilitza sovint en els seus contes. Llegiu el relat *L'assassinat de Roger Ackroyd* i comenteu com evoluciona el comportament del Damià cap a la seua dona la Dorotea.

* Lectura recomanada:

Moncada; Jesús. *El café de la Granota*. Ed. 62

Les fadrines en la música

Fadrines a Spotify

Amb motiu de la publicació de Fadrines, L'ETNO va obrir una llista de música a Spotify amb una selecció de cançons realitzada per les autores. Es tracta d'una llista col·laborativa la qual vos convidem a escoltar, a afegir-la a la vostra biblioteca d' Spotify i fins i tot a participar proposant nous títols.

<https://open.spotify.com/playlist/5doo4ZezjS4SFtiwNi7WNo?si=e5o6c649521a47fa>

La copla i la fadrinesa

El podcast *Ay, campaneras!* de Podium Podcast, dirigit per Lidia Garcia, s'escabussa en les cançons de copla, cuplet i sarsuela que escoltaven per la ràdio les nostres iaies. El programa número 14, amb el títol *Para vestir santos*, està dedicat al tractament de la fadrinesa en este tipus de cançons.

<https://open.spotify.com/episode/1zQYe4cKDSdr3zUpKprGbh?si=9aaccb84f7de44c1>

Proposta des de L'ETNO

Els lots de llibres per al club de lectura

La Biblioteca de L'ETNO posa a disposició de les biblioteques valencianes dos lots de 20 exemplars cadascun que volem fer viatjar arreu del País Valencià junt a esta guia de mediació lectora.

La Biblioteca de L'ETNO es farà càrrec de l'enviament i de la recollida. Els lots es lliuraran per rigorós ordre de petició i es podran tindre en préstec un màxim de dos mesos.

Per a demanar el lot cal enviar la petició a:
biblioteca.etnologia@dival.es i esperar confirmació.

Qui pot demanar els lots de llibres?

Totes les professionals de les biblioteques valencianes ja siguen públiques, especialitzades o universitàries, així com qualsevol entitat interessada que ho sol·licite formalment.

El retorn dels clubs a L'ETNO

A L'ETNO, i a les seues autores, ens agradaria saber quina és la resposta i l'acollida que el llibre Fadrines té entre les persones lectores, el diàleg que crea i els testimonis que aporta, que de segur en seran uns quants. Des d'este interès, vos convidem a fer

un exercici d'intercanvi d'impressions amb L'ETNO per diferents vies, que poden ser:

1- La participació de les autores en la sessió final. Les podeu convidar i, en la mesura de la seua disponibilitat, hi acudiran.

2- La gravació sonora o audiovisual de la sessió final per poder treballar sobre els comentaris, sempre amb el necessari vistiplau de les persones participants. Vos explicaríem com fer-ho.

Des de la Biblioteca de L'ETNO esperem que siga una proposta encisadora, que agafeu de bon gust este repte lector i que entre tots i totes ajudem a llegir la fadrinesa des d'altres mirades. Gràcies de bestreta!

Edita:

L'ETNO, Museu Valencià d'Etnologia

Autores de la guia de lectura:

Carmen Navarro, Rosa Marín, Amparo Pons i Raquel Ferrero

Maquetació:

Rosa Bou i Kumi Furió

Contacte:

Biblioteca de L'ETNO, Museu Valencià d'Etnologia

Carrer Corona, núm. 36

46003 - València

biblioteca.etnologia@dival.es

96 388 36 23 - 683 39 73 98